

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Nicolaus Caussinus graves pœnas à vitiosarum fabris Concionum jure,
meritoq[ue] exigit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

quasi fabros esse, ac tornatores. Declamaret Gregorius Nazianzenus, qui fucosam, ambitiosamq; dicendi formam à Theologiâ, hoc est à divinis causis censuit omnino, ac prorsus exterminandam. Hæc tenus Gallutius eloquentissimè.

313. Quid jam præterea Carolum Regium memorem, qui integrum, justumque sacro de Oratore volumen condidit, atque edidit, in quo & frequenter, & graviter futiles, inane quæram Conciones, quàm Concionatores everberat? Mitto reliqua omnia, unâ, alterave ejus resse: à contentus. *a* An non eum, qui sacram Orationem seu ad lucrum, seu ad sui gloriam referret, vel materiam, formave Auditorum profectui minimè accommodatâ non tam conformaret, quàm deformaret, planè Concionatoris nomen amittere, solumq; esse sophisticam, vel, ut agebat Plato, coquinarium Rhetorem affirmat? *b* An longodædalis istis ullam aliam, quàm levis, jactabundi, circulantisque Concionatoris appellationem indulget? an non illos, qui Auditorum utilitate post habitâ, id solum artificiosis descriptionibus agunt, ut eorum aures oblectent, suamq; facultatē ostentent, è sacro Concionatorum albo dispungit atque inter Hæstiones, ac Poetas recenset?

Nicolaus Caussinus graves pœnas à vitio jarum fabris Concionum jure, meritoq; exigat.

314. VEtium nemò, quod sciam, nervosius, nemo uberius, nemo atrocius

a Lib. 4. c. 4. *b* Ibid. c. 9. *c* Lib. 8. c. 17.

cius huiusmodi adulteria Concionum, pollutosque Concionatores, quam N. colaut Caussin, luculentissimo de sacrâ, & humanâ eloquentiâ opere publicato, Apostolicoque planè spiritu, ac libertate, est persecutus. Ex quo ego, velut è munificentissimo armentario, præsertim è libro XV, majora quædam educeo tormenta, dimicationem omnem præliumque, victoria securus, tandem aliquando conficio. Sed prius vos ego omnes, amplissimi Patres, etiam atque etiam obtestor, ut Orationem è viro eloquentissimo depromptam paulo longiorem æque bonique consularis, ejusdemque singulari præstantiâ, atque operæ præterio fastidium omne, si quod erit, penitus arceatis.

Sæpenumero mirari soleo (ita apud eum loquitur Theophrastus a) depravatam istius eloquentia licentiam sine fronte, & oculis. Nihil enim aut veretur, aut videt. Heu quò rerum devenimus! Ecclesias pendè ipsas in scenas, & Conciones in theatrales ludos nituntur convertere. Ignoscant mihi sepulti piorum manes. Sed puto, eorum cineribus, si quis modò sensus est, inuri dolorem, quum hac jactantur in templis, quæ melius inter ludibundas aures in circulis, vel etiam theatris narrarentur. Nobis certè adolescentibus dicebatur à Magistris eloquentia, Athenienses quum ludos gladiatorios, malo vicinarum urbium more, & exemplo, in suam urbem admittore percuperent. Demostrem, qui tum ferebatur in eâ Repub. clarissimus, graviter obstitisse. Quò enim, ajebat gladiato-

diatores cum misericordia, qua in urbe vestra
 (Athenienses) delubris, & aris colitur? Vel
 cruentam illam hominem lanienam expellite,
 vel certe aram misericordiae, qua pra vestris
 stat oculis, everrite. Neque enim fas est, ista, qua
 moribus disjunctissima sunt, iisdem sedibus com-
 misceri. Mihi verò idem in re haud multum dis-
 simili contingit exclamare, quò mihi fabula cum
 veritate: quò mihi phalera verborum cum san-
 ctimoniâ? quò cum igne vigili, & tremendâ
 Christi arâ Suenorum, & Satyriscorum lusus?
 Ite, primùm sacras imagines è Templis convel-
 lite, ignes extinguite, aras subruite, tollite mihi
 istam speciem plenam gravissima sanctitatis,
 qua vel impiorum sensus tacito quodam maie-
 statis fulgore perstringit. Vel certe si pudet tolle-
 re, tot religionis nostra pignora, qua contra va-
 nitates istas clamant, obnubite; tum fabulas
 narrate: quanquam terram ipsam piè sancteque
 consecratam, nisi eradatis, ad has voces indig-
 natum iri crediderim. Fuit quondam tempus
 illud, quo instar gravissima matrona, sacra in
 publicum procedebat eloquentia. Nunc autem,
 pudet dicere, sed piget tacere, hac, ut levis mere-
 tricula, se lenociniis, & fucis insinuat, haud e-
 nim negat, quòd ipsa talis sit, nec, si velit, possit;
 nec, si possit, velit.

315. *Quin* audiet statim: Radix tua, & gene-
 ratio tua de terrâ Chanaan: Pater tuus A-
 morrhæus, & mater tua Cethæa, & quando
 nata es in die ortus tui, non est præcisus um-
 bilicus tuus, & aquâ non es lota in salutem,
 nec sale salita, nec involuta pannis. *Qua*
 enim

enim radix Chanaan, nisi Gentilitas? ecquid pater Amorrhæus, nisi, quem sibi fingunt auctorem, & Deum eloquentia, Mercurius aliquis, aut Hercules Ogmius? Ecqua Cethæa mater, nisi Ethnicorum Sophistarum Schola? Quid umbilicus minimè præcisus & aqua salutaris, ac salis, pannorumq; inopia, nisi sordes, & stultitiam, & nuditatem, istius denique impudentis turpitudinem prædicant? O mores? adeone generosus ille sanctorum Patrum spiritus extubuit in nobis, ut pudeat eos agnoscere, qui nos tamen (si modò Christiani sumus) in Christo genuerunt? Scilicet pudor est, cum Petro, & Paulo, cum Matthæo, & Ioanne loqui; sunt enim barbari, & linguâ voceque absoni. Qui igitur diurnis, nocturnisque terendi manibus, qui apud molles cathedras appellandi? Philostrati, Ovidii, Plinii, Plutarchi, addite etiam Petronios, Apuleios. Ita illi ipsi, quos æternis tenebris sepelire oportuit, prodeunt non in scholarum umbracula; jam enim commune est, sed in suggestum Concionatorum, & in hanc lucem Christiani nominis, quam ipsi, si reviviscerent, auctores non auderent intueri. Tertullianus, libro de Idololatriâ Ludimagistros, qui fabulas Poetarum

“ docent: affines esse, ait, multimodæ idololatriæ. Primum quibus necesse est, Deos nationum prædicare, Numina, Genealogias, Fabulas, ornamenta honorifica, quæque eorum cautiare, tum solemnia, festa que eorundem observare, ut quibus vectigalia sua suppetant, ipsam primam novi discipuli stipem, Minervæ, & Honori, & nomini consecrare.

create. Quo igitur in numero fabulosos Concio-
 natores censuisset? adedne sacrarum Literarum
 fontes exaruerunt? Adedne caelestis eloquentia
 flumina sunt exhausta, ut à Luciano, & Hero-
 doto, & Pausania, & si quid est istius farina ho-
 minum, quarendum sit, quid dicas, aut quo-
 modo concioneris? Audiuntur illi sacris autho-
 ribus frequentius immixti, laudantur eorum
 sententia, & loquuntur mortui in Christiano-
 rum pulpitis nonnulli, quos vivos vix Epicurai
 admisissent. Commiscetur Christus cum Orphæo,
 ut in Alexandri Imperatoris Larario Plato: At-
 ticus cum Paulo, cum Petro Thucydides, & Lu-
 cas cum Apollonio. Praclaram scilicet mixtu-
 ram! & quid restat, nisi ut Deiparam quoq; Vir-
 ginem cum Helena confundamus? Absit verbo
 invidia; sed timendum est, ne qua hic Caelestis
 ira lateat, quã nostri sensus satis non agnoscant.
 Audio tonantes minas: a Venite confunda-
 mus linguam eorum. Ecquid aliud sunt, quã
 lingua miscellanea, & confusa, tot profanorum
 auctorum idiomata? quos certè qui, spretis Ca-
 tholicis Scriporibus, conantur ingerere, Ba-
 bel astruunt, quem Deus spiritu cris sui ex-
 sufflabit. Deinde plaudunt sibi miseri, quasi
 pulchri sint & beati, quod ab imperitis fortè ado-
 lescentibus hæc eorum plausibus celebretur elo-
 quentia. Heu quàm carè leves illi fumi gloriola
 constabunt, nisi fortè satis magnum presidium
 arbitrantur in sua eloquentia positum, ut se
 adversus tremendum summi Iudicis Tribu-
 nal defendant, quum ab ipsis dæmonibus
 accusabuntur, quod spreta Literarum
 a Genes. II. sacra

sacrarum maiestate plenâ sanctissima eruditio-
 nis, ad nugas, & quisquilias deslexerint, qui-
 bus ne Adonidis quidem horti, quos ipsi memo-
 rant, magis steriles unquam fuerunt. Sed alia
 est ratio eorum, qui hac parcè, & sapienter u-
 surpant; alia eorum, qui totas Conciones his de-
 liramentis infarciunt, qui debebant hoc fulmen
 " Baruch: attendere; a Filii Agar, qui exqui-
 " runt prudentiam, quæ de terrâ est, negotia-
 " tores terræ, & Theman, & fabulatores, &
 " exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ;
 " viam autem sapientiæ nescierunt, neque
 " commenti sunt semitas meas,

316. Deinde post aliquot paginas: At vos
 (inqui) qui hac laudatis, vestris moribus, &
 ingeniis semper utimini. Si quando enim vobis
 res divina tractandæ sunt, tantum abest, ut fa-
 cultate quadam orationis med ocri sitis conten-
 ti, pensculatè soleptis cunctas voculas examina-
 re, numeratis apices syllabarum, carvetis, ne
 quid hiulcum, aut protritum excidat, contu-
 maces syllabas assiduo pumice lavigatis; deni-
 que in eam eloquentiam cum vestris phaleris
 prolapsi estis, ut pudeat vos Dominum Iesum
 Salvatorem appellare. Sordent vobis Ecce-
 siastica vocabula, quæ iam per tot secula à san-
 ctissimis viris sunt usurpata. Trinitatè, Bap-
 tismum, & Missam quaritis apud Tullium; si non
 inveniuntur, quidlibet potius per longos verbo-
 rum circuitus inveniatis, quàm ficum ficum,
 & scapham scapham appelleris. Quanam ma-
 lum? est ista eloquentia inimica veritati? Quis
 dicam de tot dictionum figuris, minutulis illis
 & Baruch. 3.

quidem, & saepe nullis, quibus ad nauseam distinguitis orationem? quid de quadrigis albis, vestris, inquam, periodis (sic enim audio jam appellari) fluunt vobis ad numerum erotundati verborum ambitus, scitissimis clausulis comprehensi, quidlibet perpetrandum potius, aut ferendum, quam una periodus de suo circulo excidat. Alia aliis ingeruntur tota ductiles, vel potius è torno recentes, qua putidam, & anxiam vestram diligentiam, vel tacentibus nobis, arguunt. Accedunt tot excursiones, tot descriptiunculae, tot historiae, ab extrema saepe India petita, tot ignota beluae, tot flores invisae, tot gemmae non magis indigenae, quam vobis nota, quae cum mysteriis nostrae religionis conferuntur, ubique quanto frigore, non dico, sed nihil a iunt in Rhodopaeis nivibus esse frigidius.

317 Rursum infra. Non sunt (inquit) Hebraeae, sicut Aegyptiae mulieres: haec si quidem in lectulis eburneis inter stultas delicias pariebant, illa in Sole, & pulvere penè inter ipsa onera partu se levabant. Nescit tarda molimina Spiritus Sanctus Non sunt, ut Dionis Prusei, & Maximi Tyrii, Christianorum Conciones. Ille enim inter delicatarum umbras putidè scribantur, & anxie, repant in auro, & purpurâ commantur, fulgeant, scintillent. At nos, quibus astus diei, & pondus ferendum est, quibus crux, crux (inquam) predicanda, quibus toti perfidia, criminibus immergi peccatores excitandi, pun- gendi, fulminandi, quid habemus cum istis deliciis commune? Nam satis cotidianâ comper- tum illud habemus experientiâ, si quando ad
istos

istos Concionatores, vel Declamatores potius
 itamus, qui cultè, & putidè, & circumspèctè
 loquuntur ad numerum, quæ ex scripto didice-
 rant, redimus frigidi, quasi à marmorea statua.
 Qui posset enim pugnare cum vitiis, qui totus
 vinculus est, & adstrictus legibus numerosa ora-
 tionis? quos imperus, & emissiones habebit, qui
 ludit in circulis? quàm altè vulnus imprimet,
 qui aureis, & picturatis utitur jaculis? non ve-
 nit ad pugnam, ad pompam venit, expectatis ut
 dimicet? venit, ut saltet. Qui in gravissimis
 curis & cogitationibus exsudare debuerat ani-
 mus, & alarum remigiis in Cœlum contendere,
 inclusus fuit, ubinam? pudor est dicere, in par-
 va Isocratis pyxide, quid tum? totus volutus
 est in unguentis: quorsum? ut pugnam adver-
 sus hominum flagitia capefferet: præclara scilicet
 armatura. Quid tum postea? descendit in
 campum: quo exitu? levissimum vanitatis
 cymbalum, nescio quid, tinnulum increpuit, &
 excessit. Utinam minùs vera dicerem, sed ani-
 marum damno experimur, quàm minimè suca-
 ra sit hæc oratio. Nonne graviora studia his mi-
 nutulis nugis obruantur? non obsessus animus
 tenetur? non lingua constringitur? non audito-
 res ipsi, qui multi sepe sunt, hebetes ad istum
 tinnitum dormiunt? nonne qui boni sunt, indi-
 gnantur? nonne qui improbi, & leves, modicè
 titillati, sine fructu animarum discedunt? Veni-
 sti in aciem, quorsum? ut luderet? non poterat
 domi? Licebat tibi apud Rhetores desiderare &
 linguam, si manus inaurare, nunc ferrum exer-
 pendum est, quid stupes? amice ad quid ve-
 nisti?

nisti? Ecce victus penuria, ecce fames: parvuli
 petunt panem: non est, qui dividat, tu paleas
 obrudis, paleas Ægyptiorum. Venisti in va-
 letudinarium ille ambitionis, hic avaritia, al-
 ter luxuria sceleribus, & flagitiis totus cooper-
 tus, erosus purulentus, calo & terris foetet us-
 rendus est, secandus est, sanandus est, tu barbi-
 ton pulsas: quasi verò his cantilenis possis hæc
 demonia ejicere. Discedunt illi miseri in suis
 malis stupidi, & plaudunt tibi quasi concinno
 admodum Oratori, qui non clamosus sis, & ut
 ajunt, rabiosus, tu interim dulcem veneni sor-
 bitiuunculam ebibis, & te, & alios in discrimen
 interitus adducis. En quò humana sapientia
 nimis impensa cura, mentes obsessas rapit, dein-
 de hæc non sunt timenda, non sunt increpanda?

318. Tandem in eos, qui in conc. onan-
 do, non ad animarum fructum, sed ad hu-
 mana, & privata commoda, ad honores, ac
 dignitates potissimum grassantur, generosa
 indignatione commotus, sic merito invehi-
 tur: O curvæ in terras animæ! Tu igitur
 Concionatorem tibi fingis, quasi aliquem ex
 minutis caussidicis, qui venetur rumusculos,
 qui ventiletur in Concionibus, qui leges ven-
 dat, lucrosam denique, & sanguinariam exer-
 ceat eloquentiam. Praclara scilicet species
 Concionatoris, quem ament boni, timeant im-
 probi, honestat Deus, ipsi revereantur Angeli,
 dignus planè agonista, qui crucem ferat, qui fre-
 mentis in se mundi pondus excipiat, qui inter-
 cedat iniquitatibus hominum, infectum reddat
 quicquid fieri non oportuit, velocissimi sideris

more utrumque Orbem illustret, qui cum squallore, invidia, & arumnis luctetur, ad summum suo cum cruore, quum opus fuerit, fidem sanciat. Ego (adolescentes) optimum Concionatorem duabus maximè rebus niti existimo, virtute, & sapientiâ. Quod quum parum consideratè nonnulli pertendant, ab ipso impingunt limine, & toti deinde gravissimis merguntur erroribus. Videre enim licet istos levicales declaratores, quos pruritus ambitionis propellit in pulpita; quid putas eos sibi animo fragere, aut moliri? nati sunt ad Concionatorum munus,

A ut boves ad clitellas, aut ad sambucam calones, quippe etate adolescentuli, & gravissimarum curarum expertes, intra lusus, delicia, & nutriti, si ab incude doctoris umbratilis adhuc recentes duas, aut tres descriptiunculas, & totidem conquestiones, aut miserationes didicerint, statim involvant in onus ipsis Angelorum humeris formidandum. Tum eunt in silvam allegoriarum, sine delectu folia colligunt, locos communes devorant, & si quid ex Ovidii Metamorphosi, aut antiquorum Romanorum rebus gestis ad fidei nostra Sacramenta detortum est, hoc pro anemonis habetur; succedunt margarita Gallica, qua molles, & pellucidas orationis fimbrias scintillantibus radiis interstinguunt, modò aliquot Scriptura sacra locis leviter sint asperse, pro optimâ Theologiâ venditantur.

B Biblia scilicet evolvere, sanctos Patres legere, Oecumenicorum Conciliorum sancta, & canones investigare frigidum est, & otiosorum hominum. Nam longè mollius est iter,

rogeri;

recentium aliquot Concionatorum libros compilare, in quibus mirifici sensus, & ex augustiore Caballistarum sacrario petita commentationes, quæ quum dicuntur, oracula, non voces humana fundi videntur. Hinc hominum admiratione, doctrina opinio, & imperiorum stupor. At si in Bibliis, aut Patribus terendis consenses, quid aliud habebis, quàm communis doctrina choragium, quod millies ante te alii dixerint? Non vides novitatis desiderio prurire omnium auriculas, & doctos homines esse permultos, qui expectent arcana? Tu si vulgaria dixeris, solitudinem facies, & vastitatem. His delinimentis in fraudem inducuntur miseri, & peregrina, nescio qua, quàm avidissimè conquirunt, ut fastidiosas aures mulceant. Non vacat tunc cum Deo meditari, quid dicant; non est commodum cogitare, quomodo se in exemplar probitatis, & sanctimonia conforment, quomodo vitiis hominum medeantur, quomodo consulant pauperibus, quomodo ad virtutis amorem suos Auditores pelliciant. Hac enim antiqua sunt, & exoleta, student sapientia, exspoliant vellus aureum, mox qua vanissimè didicerunt, turpiter obtrudunt, & alii quidem pecuniâ, alii, quod levius est, gloriolarum fumo, quasi in nudinis mancipant, non dicam verbum Dei, non enim prædicant, sed animam suam, quam his artibus demon licitatur. Tum si steterit fabula, & secundo cursu fluxerint Conciones, remissius vivunt, ne molliùs, & curis quidem abdicatis, in forum se ludibundi hominum circulis, res inutiles tractant, publi-

cis epulis libenter intersunt, hic quicquid habent auctoritatis, naufragâ jam virtute deperdunt in scurrilibus. Agendum expecta, ut illi messes aurea veniant in sinum, ut Christo lucrantur animas, ut calo manipulos inferant, ut ignem spargant in Christianorum mentibus, qui sunt in divinis Scythica hyeme frigidiores. Hucusque Caussinus sapientissimè.

Omnis acerbitalis invidia ab hac actione depellitur.

319. **S**ed quorsum, inquit aliquis, tot scriptorum centones frustra huc tracti, atque in acervum ita congesti? quorsum tam multis alienis paginis, quasi cotogaratâ stipe, tuæ Orationis molem, scilicet tuam, augere? quorsum tam variis antitribus, atq; mæandris disputationis, quam incœperas, filum, ductumque temerè interrumpere, ac perturbare? Imò verò nihil commodius, aut opportunius, Patres amplissimi, cecidit, quàm ut, quum antea solis munitus rationibus, cum Adversariis conflixerim; deinde locupletissimorum cohortem Auctorum quoque, quos antesignanos doctrinæ de verâ eloquentiæ formâ, quam ab eorum corruptelis vindicavi, securus sum, cogerem, quadratoque agmine tempestivè in aciem educatam. Videbunt quippe Adversarii mei, neque inviti jam fitebuntur, stare me in hoc prælio non solitarium, sed tam multiplici virorum quavis sapientiæ, ingenii, eruditionis, prudentiæ, & sancti-